

Prispevek k preučevanju slovanskega glagola

**Kiril Koneski: За македонскиот глагол/Makedonski glagol/,
Skopje 1999**

Čeprav je dr. Kiril Koneski, redni profesor na Katedri za makedonski in južnoslovanske jezike na Filološki fakulteti Blaže Koneski v Skopju, že nekaj let v pokoju, se njegov znanstveni interes za makedonski jezik ni niti malo zmanjšal. V štirih letih so izšle tri pomembne knjige: leta 1995 *Образилност в sodobnem makedonskem jeziku (Зборувањето бо современиот македонски јазик)* ter leta 1999 *Pravopisni slovar makedonskega knjižnega jezika (Правописен речник на македонскиот литературен јазик)* in *Makedonski glagol (За македонскиот глагол)*.

Knjiga *Makedonski glagol* prinaša devet razprav, ki so nastajale dalj časa in so razdeljene v tri tematsko zaokrožena poglavja: *Pomen in uporaba glagolskih oblik*, *Образилна razmerja* in *Vidske oblike glagolov*. Prva razprava predstavlja pomen velelnika v makedonščini. Bogato ilustrativno gradivo, ob katerem so predstavljeni pomeni velelnika v makedonščini, dokazuje, da je poleg osnovne rabe velelnne oblike za izražanje zapovedi za stilistično preučevanje jezikovnega izraza zelo zanimiva predvsem stilna funkcija velelnika, čemur Koneski namenja največ pozornosti. Druga študija se ukvarja z glagolskimi strukturami s *ќe* v pogojnem načinu. Predstavljene so tipične vrste povedi (pogojne), v katerih se pojavljajo pogojne oblike, pa tudi vrste povedi, ki so značilne samo za knjižni jezik, pogovorni pa jih ne pozna. To velja predvsem za zvezo *кога би* (ko bi), tj. *кога + pogojnik*, ki je v makedonščino prišla iz srbske literature (z irealnim pogojem). Med drugimi vrstami podredno zloženih povedi, v katerih nastopa pogojnik z obliko *ќe*, so kot najznačilnejši izpostavljeni relativni in deklarativni stavki. Tretja razprava, ki se ukvarja z rabo in pomenom oblik *ќe бидам* — *ќe сум* (bom), potrjuje splošno mnenje, da se v funkcionalnem diferenciranju prihodnjika glagolov *бидам* — *сум* (bom — sem) s prihodnjimi oblikami glagola *бидам* izražajo predvsem časovni, prihodnji pomeni, s prihodnjimi oblikami glagola *сум* pa zlasti modalni, ekspresivno-stilni, zunajprihodnji pomeni. Četrta razprava se ukvarja z rabo oblik za zanikani prihodnjik. Zanikani prihodnji čas se v makedonščini izraža na dva načina: z obliko *нема* — *нема да дојде* (ne bo prišel) ali z negacijo *не* — *не ќе дојде* (ne bo prišel). V protistavi *нема да оди* — *не ќе оди* (ne bo šel) stojita kot skrajni točki na eni strani prvoosebna oblika, v okviru katere se zanikani prihodnjik izraža predvsem z *нема*, na drugi strani pa različne skladenjske strukture z ekspresivno-modalnim pomenom in modalni glagoli, pri katerih se zanikani prihodnjik izraža predvsem z negacijo *не*. Zadnja razprava v prvem poglavju se ukvarja s skladnjo makedonskega deležnika. Koneski pravi, da se sodobni makedonski knjižni jezik v skladnji deležniških struktur ne razlikuje preveč od drugih slovanskih jezikov. Osnovna razlika je, da se te funkcije v makedonščini izražajo z eno deležniško obliko, ki v izražanju odnosa do dejanj na časovni osi ni zaznamovana v istem smislu, kot so deležniške oblike zaznamovane v drugih slovanskih jezikih (ki poznajo dve taki obliki).

V drugem poglavju sta predstavljeni dve razpravi. Prva se ukvarja z glagolsko obrazilnostjo. Koneski navaja, da sta najbolj zastopani priponski in predponski obrazilnost, zatem predponsko-priponski, ki je omejena, obrazilnost tvorjenih glagolov pa je zelo redka. Glagoli se izpeljujejo

predvsem iz samostalnikov in pridevnikov ter iz medmetnih podstav, zelo redko pa iz števnikov ali zaimkov. Druga razprava preiskuje obrazilnost in glagolski vid. Kategorija glagolskega vida je sistem, v katerega so vključeni vsi makedonski glagoli; izražen je kot sopostavitev glagolov v dve obliki — dovršni glagoli, ki izražajo dokončano dejanje, in nedovršni glagoli, ki izražajo dejanje, ki še traja. Dvovidski glagoli so maloštevilne izjeme, kamor se uvrščajo tudi prevzeti glagoli na *-(из)ира (телефонира, проблематизира* — telefonirati, problematizirati), vendar je tudi pri njih vid razviden iz konteksta. Zaradi vsezajemajoče kategorije glagolskega vida lahko vse izpeljave glagolov, ne glede na to, iz katere besedne vrste so izpeljani in ne glede na besedotvorno obrazilo, pri obrazilnosti opredelimo kot dovršne in nedovršne.

Tudi tretje poglavje prinaša dve razpravi. Prva predstavlja pomenoslovni soodnos glagolskih predponskih vidskih dvojic v makedonščini. Sistem vidskih dvojic je v makedonščini tako kot v drugih slovanskih jezikih oblikovan s perfektivacijo, tj. z dodajanjem predpon osnovnim imperfektivnim glagolom (*работи — сработи*, delati — izdelati), z imperfektivacijo, tj. z dodajanjem pripon osnovnim perfektivnim glagolom (*купи — купува*, kupiti — kupovati), z dodajanjem pripon predponskim perfektivnim glagolom (*изработи — изработува*, izdelati — izdelovati) ali s spremembo osnovnega samoglasnika (*фрла — фрли*, metati — vreči). Koneski namenja največ pozornosti vidskim dvojicam osnovnih imperfektivnih glagolov, ki jim dodajamo predpone. Zadnja razprava je namenjena ponavljalnosti v makedonskem jeziku. Kot drugi slovanski jeziki ima tudi makedonščina določena jezikovna sredstva za izražanje ponavljalnih glagolov, dejavni sta predvsem dve rešitvi: oblikoslovna (za izražanje ponavljalnosti se uporabljajo posebne iterativne oblike) in oblikoslovno-skladenjska (za izražanje ponavljajočih se dejanj se uporabljajo posamezne časovne ali modalne glagolske oblike zunaj njihovega osnovnega pomena).

Delo *За македонскиот глагол* Kirila Koneskega je namenjeno študentom makedonskega jezika in vsem tistim, ki jih zanimajo makedonistična vprašanja, hkrati pa je pomemben prispevek k preučevanju slovanskega glagola.

Katerina Veljanovska

Filozofska fakulteta v Ljubljani

Prevedla: **Đurđa Strsoglavec**